

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри хірургії № 1 Буковинського державного медичного університету Полянського Ігоря Юлійовича на дисертаційну роботу «Профілактика та лікування ускладнень шийного анастомозу при езофагопластиці», поданої до захисту в разову спеціалізовану вчену раду ДФ 05.600.062 при Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова, що створена відповідно до наказу ректора ЗВО ВНМУ ім. М.І. Пирогова № 74 від 02 вересня 2022 року на підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М.І. Пирогова № 1 від 02 вересня 2022 року з правом прийняття до розгляду та проведення разового захисту дисертації ХУССЕЙНА МУСТАФИ БАССАМА на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина»

1. Актуальність проблеми. Хірургічне лікування хворих із захворюваннями стравоходу залишається актуальною та до кінця не вирішеною проблемою. Складне топографо-анатомічне положення, унікальна гістологічна будова стінок, не до кінця вивчені функції стравоходу ускладнюють не тільки техніку виконання оперативних втручань, а й сприяють виникненню різних післяопераційних ускладнень, у першу чергу, неспроможності швів анастомозів та рубцевих стриктур.

Використання сучасних технологій діагностики та лікування захворювань стравоходу, різних способів формування стравохідно-органичних анастомозів із використанням спеціалізованих шовних і пластичних матеріалів, чи степлерів, дещо покращило результати лікування, однак частота ускладнень з боку шийного анастомозу залишається високою (від 8 до 22%). Це свідчить, що багато механізмів виникнення неспроможності анастомозів досліджені недостатньо глибоко, а методи прогнозування виникнення ускладнень практично не розроблені.

У зв'язку з цим, дисертаційне дослідження Хуссейна Мустафи Бассама, метою якого є покращення результатів хірургічного лікування пацієнтів з неспроможністю та стриктурами шийного анастомозу у хворих зі

стенозуючими захворюваннями стравоходу шляхом раннього виявлення, прогнозування ускладнень та розробки комплексної програми лікування є актуальним, своєчасним, відповідає запитам практичної медицини.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій

Дисертаційна робота є фрагментом науково - дослідної роботи кафедри хірургії №1 з курсом урології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова на тему: «Розробка оптимальних методів хірургічного лікування та профілактика післяопераційних ускладнень у хворих з захворюваннями органів грудної та черевної порожнини з використанням мініінвазивних технологій», номер держреєстрації 0113U007692.

Кожен із розділів власних досліджень підкріплений публікаціями в моноавторстві дисертанта, або разом з колективом авторів, де визначений персональний вклад здобувача.

Науковий рівень даної дисертаційної роботи та підтверджуючих її публікацій відповідає критеріям ступеня доктора філософії.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях.

Здобувачем досліджені різні способи формування шийних анастомозів при езофагопластиці та уточнені фактори ризику виникнення їх ускладнень.

Розроблена прогностична модель виникнення післяопераційних ускладнень із визначенням груп ризику неспроможності і стриктури шийного езофаго-органного анастомозу.

Доповнено нові дані щодо динаміки рівня цитокінів, які є прогностично значимими у діагностиці розвитку ускладнень шийного анастомозу.

Уточнені дані щодо стану мікрофлори ділянки неспроможності швів шийного анастомозу і ротоглотки при рубцевих стриктурах стравоходу та доведена доцільність періопераційної санації порожнини ротоглотки і ділянки

неспроможності швів.

Розроблений спосіб профілактики ішемічних ускладнень трансплантатів для езофагопластики (патент України на корисну модель № 141214 від 25.03.2020).

Розроблений спосіб формування апаратного шийного езофаго-органного анастомозу (патент України на корисну модель № 132523 від 25.02.2019).

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Дисертант показав достатньо високий рівень наукового підходу до вирішення поставлених завдань, глибоке розуміння проблеми, здатність самостійно планувати та вирішувати наукові завдання. Автором були опановані методи обстеження пацієнтів та основні оперативні втручання. За результатами проведеного дослідження дисертантом були написані і подані до друку наукові статті у рецензовані журнали, підготовлені презентації доповідей на хірургічних наукових форумах різного рівню.

На основі вищевикладеного вважаю, що автор оволодів методологією наукової діяльності в обсязі, достатньому для присудження ступеня доктора філософії.

5. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження.

На основі аналізу і узагальнення отриманих результатів дисертантом теоретично обґрунтовано і розроблено загальну стратегію лікування хворих з ускладненнями шийного анастомозу при езофагопластиці.

Доповнено наукові дані про основні причини розвитку післяопераційних ускладнень у пацієнтів із захворюваннями стравоходу після традиційних втручань. Доповнені дані щодо динаміки рівня цитокінів, які відіграють важливу роль у розвитку ускладнень шийного анастомозу. Уточнено дані щодо бактеріальної контамінації порожнини ротоглотки і ділянки неспроможності швів шийного анастомозу та обґрунтована необхідність проведення їх періопераційної санації запропонованим розчином антисептика.

Отримані автором дані про причини та механізми ускладнень шийного анастомозу при езофагопластиці можуть скласти підґрунтя для розробки нових способів лікування цієї патології.

За результатами наукових досліджень впроваджено в практичну закладів охорони здоров'я: алгоритм передопераційної діагностики та алгоритм лікування; комплексну програму операційного лікування при рубцевих стриктурах стравоходу; розроблений спосіб профілактики ішемічних ускладнень трансплантатів для езофагопластики; розроблений спосіб формування езофаго-органного анастомозу, що дозволило зменшити частоту виникнення неспроможності швів і стриктур шийного езофаго-органного анастомозу, знизити післяопераційну летальність, скоротити тривалість післяопераційного періоду та термін стаціонарного лікування.

Отримані результати роботи використовуються у практичній роботі відділення захворювань стравоходу та шлунково-кишкового тракту, відділення хірургічних інфекцій ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України»; у клінічному високоспеціалізованому хірургічному Центрі з малоінвазивними технологіями і клінічному Центрі торакальної хірургії КНП «Вінницька обласна клінічна лікарня ім. М.І. Пирогова ВОР»; у клініці абдомінальної хірургії Військово-медичного клінічного центру Центрального регіону.

6. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Дисертаційна робота оформлена у відповідності до вимог ДАК України і є комплексним клінічним дослідженням, яке присвячене актуальній проблемі - підвищенню ефективності лікування хворих із захворюваннями стравоходу.

Дисертаційну роботу виконано на достатньому за обсягом клінічному матеріалі - комплексному обстеженні та лікуванні 116 пацієнтів із патологією стравоходу, у яких виконані реконструктивні операційні втручання із формуванням шийних анастомозів. Пацієнти знаходилися на лікуванні у відділенні захворювань стравоходу та шлунково-кишкового тракту ДУ «Інститут загальної та невідкладної хірургії ім. В.Т. Зайцева НАМН України»

та у клінічному Центрі торакальної хірургії КНП «Вінницька обласна клінічна лікарня ім. М.І. Пирогова ВОР» за період з 2015 по 2022 роки.

Мета та завдання дослідження визначені чітко і конкретно. Розподіл пацієнтів на групи за віком, статтю, супутньою патологією коректний, репрезентативний. Використано комплекс методів клінічних, клініко-лабораторних, інструментальних і апаратних досліджень з використанням сучасних методик, які дозволяють отримати достовірні дані.

Різномасштабний статистичний аналіз результатів проведених досліджень із використанням сучасних методів дозволив забезпечити належний рівень обґрунтування основних наукових положень дисертації, висновків і рекомендацій.

Загальна характеристика дисертаційної роботи

Дисертація написана за загальновизнаними вимогами і представлена на 164 сторінках машинописного тексту, ілюстрована 26 рисунками, 18 таблицями, складається з анотації, вступу, п'яти розділів (огляду літератури, чотирьох розділів власних досліджень), аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел літератури, що включає 168 бібліографічних описів, із яких 103 – кирилицею, 65 – латиницею.

У «Вступі» автором показана актуальність проблеми хірургічного лікування захворювань стравоходу, показані сучасні досягнення та аспекти, які потребують вирішення. Підкреслено, що найважливішою із них є попередження неспроможності шийних стравохідно-органичних анастомозів, які значно знижують ефективність лікування таких хворих. Значну роль у їх виникненні мають не тільки технічні особливості виконання езофагопластики і формування анастомозів, а й відсутність критеріїв прогнозування виникнення цього ускладнення, недосконала діагностична програма та недостатньо ефективна лікувальна тактика.

У зв'язку з цим, визначена мета дослідження- покращити результати хірургічного лікування пацієнтів з неспроможністю та стриктурами шийного

анастомозу у хворих зі стенозуючими захворюваннями стравоходу шляхом раннього виявлення, прогнозування ускладнень та розробки комплексної програми лікування. Поставлені п'ять завдань, які направлені на послідовне досягнення мети.

Досить чітко сформульовані наукова новизна і практична значимість дисертаційної роботи, які базуються на результатах власного дослідження, показано особистий внесок здобувача у їх отриманні та оформленні роботи.

В першому розділі «Огляд літератури», який складається з трьох підрозділів, дисертантом проведено аналіз сучасного стану проблеми, досягнення та проблеми діагностики і лікування пацієнтів із патологією стравоходу, існуючі можливості забезпечення профілактики ранніх та пізніх ускладнень після реконструктивно-відновних оперативних втручань.

Розділ базується на достатній кількості літературних джерел, де висвітлені основні питання, що стосуються даної проблеми. Наприкінці розділу наведено коротке резюме, в якому зазначені невирішені питання щодо причин виникнення ускладнень шийного анастомозу та недостатньої ефективності їх профілактики та лікування.

Розділ викладений логічно, послідовно, однак занадто об'ємний, містить ряд положень, які не відносяться безпосередньо до мети і завдань дослідження, зокрема включає загальну інформацію щодо визначення, етіології та діагностики захворювань патології стравоходу.

У цілому, огляд літератури викладений на досить високому методологічному рівні, що дало можливість дисертанту обґрунтувати доцільність проведення дисертаційного дослідження.

Розділ другий **«Об'єкти і методи дослідження»** складається з двох підрозділів, де у першому дисертантом детально наведена характеристика пацієнтів груп та підгруп порівняння з розподілом за віком, статтю, етіологією захворювання, строками госпіталізації, характером клінічних проявів, тривалістю патології, наявністю ускладнень патологічного процесу та супутньої патології (у дослідження включено 116 пацієнтів).

В другому підрозділі дана детальна характеристика використаних лабораторних та інструментальних методів дослідження. Всі методи дослідження сучасні та високоінформативні, дозволяють співставляти та проводити статистичну обробку отриманих результатів з отриманням вірогідних даних.

У **третьому** розділі «Визначення факторів ризику виникнення неспроможності швів езофаго-органичних анастомозів при езофагопластиці» автор представив моделювання ризику виникнення неспроможності швів стравохідно-органичних анастомозів після проведення езофагопластики. Для цього був використаний метод математичної логістичної регресії та встановлені чинники, які суттєво впливають на рівень розвитку ускладнень.

Доведено, що ризик виникнення ускладнень достовірно зростає при наявності анемії, зниження рівня білка, наявного цукрового діабету, повної непрохідності стравоходу.

Показано, що застосування запропонованої програми лікування зменшує ризик виникнення неспроможності швів шийного анастомозу у 2,42 рази, а використання запропонованого апаратного способу формування анастомозу зменшує його у 4,46 рази за умови контролю всіх інших факторів.

Розділ містить новизну, яка має як теоретичне і практичне значення.

Разом з тим, частина цього розділу більш ефектно сприймалася б після розділів власних досліджень, де описані запропонована програма та методи формування анастомозу.

Розділ **четвертий** «Обґрунтування способу формування езофаго-органичних анастомозів при езофагопластиці» викладений на 13 сторінках та структурно складається з трьох підрозділів. В першому підрозділі дисертант запропонував розроблений апаратний спосіб формування шийного езофаго-органного анастомозу при езофагопластиці, детально описав та наочно ілюстрував техніку його виконання,

У другому підрозділі викладено результати порівняльного дослідження динаміки рівня цитокінів у виділених групах пацієнтів після проведеної

езофагопластики з приводу рубцевих стриктур стравоходу. Показано діагностична та прогностична цінність отриманих результатів.

Третій підрозділ присвячений мікробіологічним дослідженням зони неспроможності анастомозу та ротоглотки. Показано, що запропонований метод санації дає змогу значно знизити мікробну забрудненість, що позитивно впливає на результати лікування

Кожний із підрозділів закінчується коротким резюме, який узагальнює результати досліджень.

Розділ ілюстрований таблицями, діаграмами, побудований методично правильно і коректно.

Розділ **п'ятий** «Хірургічне лікування стриктур стравоходу з попередженням розвитку ускладнень шийного анастомозу та корекцією при їх виникненні» структурно складається з трьох підрозділів і викладений на 34 сторінках.

У першому підрозділі автором запропонований діагностично-лікувальний алгоритм при стриктурах стравоходу, у другому - запропонована комплексна програма оперативного лікування пацієнтів зі стриктурами стравоходу з врахуванням ризику виникнення ускладнень шийного анастомозу. У третьому підрозділі наведено лікування ускладнень шийного анастомозу при езофагопластиці.

Кожний із підрозділів містить наукову новизну і має вагоме практичне значення.

Розділ ілюстрований чисельними таблицями, діаграмами, містить описання клінічних випадків, які наглядно ілюстровані кольоровими фото різних видів операційних втручань.

В розділі **«Аналіз та узагальнення отриманих результатів»**, який висвітлений на 19 сторінках, автор акцентує увагу на основних положеннях дисертації, порівнюючи результати дослідження з даними літератури. Показані переваги запропонованого алгоритму діагностики з вибором хірургічної тактики та лікування хворих з патологією стравоходу і його

ускладненнями, що дало можливість суттєво покращити результати лікування

Пять **висновків** дисертаційної роботи повністю відповідають змісту дисертації, є науково обґрунтованими, статистично доведеними і відповідають меті та завданням дослідження.

Практичні рекомендації лаконічні, конкретні, змістовні.

Список літератури оформлений, у цілому, відповідно вимог ДАК України, більшість цитованих джерел сучасні, опубліковані переважно, в останні 10 років.

7. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 13 друкованих праць (одноосібно – 2), із них 6 – у наукових фахових виданнях (4 – у виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз, 1 – в іноземному періодичному виданні), 1 – у виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus, 4 – у вигляді тез в матеріалах науково-практичних конференцій, 2 патентах України на корисну модель. Основні положення дисертаційного дослідження доповідались на науково-практичних конференціях різного рівню.

8. Недоліки дисертаційної роботи щодо їх змісту і оформлення.

При детальному ознайомленні з роботою виникло кілька зауважень: Огляд літератури можна було викласти більш стисло, вилучивши дані, що не мають безпосереднього відношення до мети та завдань досліджень.

Матеріал та методи дослідження занадто деталізовані, особливо статистичний аналіз.

Підписи під деякими ілюстраціями можна було б деталізувати.

У дисертаційній роботі зустрічаються стилістичні та орфографічні помилки, невдалі фразеологічні звороти,

Вказані недоліки не зменшують цінності роботи, не мають принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку.

У порядку дискусії виникли наступні запитання:

1. Чи були у вас пацієнти, яким на першому етапі накладали

гастростому? Якщо накладали, то за якою методикою?

2. Чи спостерігали ускладнення від запропонованої Вами методики лікування і якщо були то які?

9. Рекомендації щодо використання результатів дисертації у практиці.

Результати дисертаційної роботи мають як теоретичне, так і практичне спрямування. Розроблені методики діагностики та лікування пацієнтів із ускладненнями шийного анастомозу при езофагопластиці можна рекомендувати для практичного застосування.

Рекомендовано впровадити у клінічну практику запропоновану тактику лікування та способи оперативних втручань при післяопераційних ускладненнях езофагопластики.

Нові дані про патогенез неспроможності анастомозів доцільно впровадити в навчальний процес для лікарів -інтернів, лікарів -курсантів.

10. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

Перевірка дисертаційної роботи на подібність тексту програмним засобом «Strikerplagiarism» виявили високий ступінь оригінальності роботи. Порушень правил дисертантом академічної доброчесності не виявлено.

11. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Таким чином, дисертаційна робота Хуссейна Мустафи Бассама «Профілактика та лікування ускладнень шийного анастомозу при езофагопластиці» є завершеною науковою працею, яка виконана під науковим керівництвом доктора медичних наук, професора В.О. Шапринського і представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії є закінченим науковим дослідженням, яка містить наукову новизну, має важливе практичне значення, відображає сучасні підходи до реалізації актуальної задачі хірургії - поліпшення результатів лікування пацієнтів із захворюваннями стравоходу, а саме профілактика та лікування ускладнень шийного анастомозу при езофагопластиці шляхом вдосконалення хірургічної тактики та розробки модифікованих методик хірургічних втручань у таких пацієнтів.

За своєю актуальністю, науковою новизною, обсягом проведеного дослідження, обґрунтованістю, достовірністю, глибиною узагальнень, висновків і практичних рекомендацій дисертаційна робота Хуссейна Мустафи Бассама «Профілактика та лікування ускладнень шийного анастомозу при езофагопластиці» відповідає всім вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 року та положенню Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», а її автор Хуссейн Мустафа Бассам заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

д.мед.н., професор ЗВО

завідувач кафедри хірургії № 1

**Буковинського державного медичного
університету**

Ігор Полянський